

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 12.3.2013
COM(2013) 141 final

KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Zwiększenie roli żywienia matek i dzieci w pomocy zewnętrznej: ramy polityki UE

{SWD(2013) 72 final}

KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Zwiększenie roli żywienia matek i dzieci w pomocy zewnętrznej: ramy polityki UE

TRAGICZNEMU W SKUTKACH ZJAWISKU NIEDOŻYWIENIA MOŻNA ZAPOBIEGAĆ

Niewłaściwe odżywianie jest jednym z najbardziej niepokojących zjawisk naszych czasów, któremu można jednak zapobiegać. Wiele państw nie osiąga postępów w dążeniu do milenijnego celu rozwoju, jakim jest zmniejszenie o połowę odsetka głodujących. Nadal jedno na sześcioro dzieci na świecie ma niedowagę. Dzieci te wpadają w błędne koło ubóstwa, niewłaściwego odżywiania i chorób, które to zjawiska powodują, że ich start życiowy jest najgorszy z możliwych, przez co ubóstwem dotknięte są jednostki i całe społeczeństwa.

UE jest jedną z kluczowych organizacji w dziedzinie bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego – zatwierdzone odpowiednimi decyzjami środki na rozwój obszarów wiejskich, planowanie terytorialne, zrównoważone rolnictwo oraz bezpieczeństwo żywnościowe i żywieniowe wyniosły przeciętnie ponad 1 mld EUR rocznie w latach 2006–2011. Do poszczególnych inicjatyw, które przyczyniły się do zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego, należy instrument żywnościowy o budżecie wynoszącym 1 mld EUR, służący świadczeniu pomocy państwom najbardziej dotkniętym kryzysem spowodowanym wzrostem cen żywności w latach 2007–2008 oraz inicjatywa na rzecz milenijnych celów rozwoju o budżecie wynoszącym 1 mld EUR, która wspiera państwa nieosiągające postępów w dążeniu do tych celów, w szczególności celu nr 1c dotyczącego zmniejszenia o połowę liczby głodujących oraz celów nr 3 i 4. UE zajmuje się także kwestiami braku bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego o wyjątkowym nasileniu przez udzielanie pomocy humanitarnej i rozwojowej. Co roku na potrzeby związane z żywnością i żywieniem przeznaczają się między jedną trzecią a połową rocznego budżetu UE przeznaczonego na działania humanitarne.

W ramach zorganizowanego w Londynie w 2012 r. światowego szczytu dotyczącego problemu głodu Komisja podjęła niedawno polityczne zobowiązanie do wspierania państw partnerskich w ich dążeniu do zmniejszenia do roku 2025 o co najmniej 7 mln liczby dzieci w wieku poniżej pięciu lat dotkniętych zahamowaniem wzrostu. Niniejszy komunikat stanowi wkład Komisji w dążeniu do tego celu oraz, w bardziej ogólnym ujęciu, do ograniczania zjawiska niedożywienia matek i dzieci.

Rozwiązanie tego problemu wymaga podejścia wielosektorowego, łączącego zrównoważone rolnictwo, rozwój obszarów wiejskich, bezpieczeństwo żywnościowe i żywieniowe, zdrowie publiczne, gospodarkę wodną i kanalizacyjną, ochronę socjalną i edukację. Wymaga ono również uznania tego problemu przez państwa partnerskie i zobowiązania się przez nie do jego rozwiązania, tak aby kobietom i małym dzieciom zapewniano opiekę i składniki odżywcze niezbędne dla odpowiedniego startu życiowego. Społeczność międzynarodowa pragnie zrobić wszystko, co w jej mocy, aby wspierać państwa partnerskie w ich wysiłkach na rzecz poprawy żywienia matek i dzieci.

Ramy polityki UE na rzecz rozwoju przedstawiono we wniosku Komisji w sprawie **Programu działań na rzecz zmian**¹ oraz w późniejszych konkluzjach Rady z maja 2012 r.² Podejście UE do bezpieczeństwa żywnościowego i humanitarnego wsparcia żywnościowego

¹ COM(2011) 637.

² Dok. 9369/12

w państwach trzecich zostało przedstawione bardziej szczegółowo w **komunikatach w sprawie polityki UE w dziedzinie bezpieczeństwa żywnościowego i pomocy humanitarnej w zakresie żywności**³ oraz w późniejszych konkluzjach Rady z maja 2010 r.⁴ W dokumentach tych położono jednakowy nacisk na każdy z czterech filarów bezpieczeństwa żywnościowego: wystarczającą ilość żywności, dostęp do niej, poprawę żywienia oraz skuteczniejsze zapobieganie sytuacjom kryzysowym i zarządzanie kryzysowe, oraz podkreślono szczególne wyzwania, jakie stawia zapewnienie odpowiedniego wyżywienia w kontekście akcji humanitarnych. Celem niniejszego komunikatu jest uzupełnienie i rozwinięcie kwestii związanych z poprawą stanu odżywienia.

Te ramy polityki uzupełniono **komunikatem „Podejście UE do kwestii odporności: wyciąganie wniosków z kryzysu bezpieczeństwa żywnościowego”**⁵, w którym podkreślono występujący w pewnych sytuacjach ścisły związek między żywieniem a odpornością (szczególnie w regionach Sahelu i Rogu Afryki, gdzie wzmacnianie odporności jest głównym celem programów AGIR⁶ i SHARE⁷ – skupiających wielu partnerów inicjatyw na rzecz zarządzania sytuacjami kryzysowymi w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego).

W planie działań UE na lata 2012–2015 w zakresie równości płci i wzmacniania pozycji kobiet w kontekście współpracy rozwojowej⁸ również podkreślono silne związki między milenijnymi celami rozwoju nr 1, 3 i 4 a rolą kobiet i równością płci.

W niniejszym dokumencie w sprawie polityki dotyczącej żywienia wykazano potrzebę lepszej koordynacji między pomocą humanitarną a rozwojową w celu zwiększenia odporności ludności potrzebującej. W dokumencie opracowanym na wniosek Rady i Trybunału Obrachunkowego przedstawiono główną rolę w zapewnianiu wyżywienia, jaką pełnią władze krajowe, a także istotną rolę społeczeństw krajów rozwijających się jako inicjatorów zmian.

1. UZASADNIENIE

Skala problemu

Światowa Organizacja Zdrowia uważa niewłaściwe odżywianie za najważniejsze zagrożenie dla zdrowia ludzkiego. W wielu krajach rozwijających się jest ono każdego roku przyczyną co najmniej jednej trzeciej zgonów dzieci oraz 20 % przypadków śmiertelności matek⁹. Miliony dzieci przeżywają okres niedożywienia, ale ich wzrost zostaje zahamowany (jest niski w stosunku do wieku, opóźniony jest również rozwój umysłowy dziecka). Przed osiągnięciem piątego roku życia dzieci te wielokrotnie są również dotknięte wychudzeniem. Około 165 mln, czyli jedna czwarta wszystkich dzieci na świecie, dotkniętych jest zahamowaniem wzrostu¹⁰, a 2,6 mln dzieci umierają co roku na skutek niedożywienia¹¹. Ponad 90 % tych dzieci żyje w Afryce i Azji. Ponadto około 52 mln (8 %) dzieci poniżej

³ COM(2010) 127 i COM(2010) 126.

⁴ Dok. 9597/10

⁵ COM(2012) 586.

⁶ Alliance Globale pour l'Initiative Résilience

⁷ Supporting the Horn of Africa's Resilience

⁸ SEC(2010) 265

⁹ „Maternal and child undernutrition: global and regional exposures and health consequences” („Niedożywienie u matek i dzieci: poziom narażenia na świecie i w poszczególnych regionach oraz skutki zdrowotne”), Black R. E. i in., *The Lancet*, 2008.

¹⁰ „Levels & Trends in Child Malnutrition” („Poziom niewłaściwego odżywiania u dzieci i tendencje dotyczące tego zjawiska”), UNICEF, WHO, Bank Światowy, 2012 (dane za rok 2011).

¹¹ „Levels and trends in child mortality” („Poziom śmiertelności dzieci i tendencje dotyczące tego zjawiska”), UNICEF, 2011.

piątego roku życia na świecie jest wychudzonych, przy czym najwięcej z nich również żyje w Azji i Afryce¹².

Szczególną uwagę poświęci się populacjom niedożywionym tam, gdzie potencjał instytucjonalny jest niewielki i gdzie częste klęski żywiołowe bądź konflikty zbrojne mają tragiczne skutki dla grup w szczególnie trudnej sytuacji, jak ma to miejsce w państwach podatnych na zagrożenia.

Niedożywienie powoduje, że jednostki i całe społeczeństwo znajdują się w błędnym kole ubóstwa. Dzieci wychowujące się w rodzinach ubogich zwykle częściej są niedożywione, co wpływa negatywnie na ich zdolność uczenia się i sprawia, że łatwiej zapadają na zdrowiu. Takim dzieciom trudniej jest znaleźć pracę jako osobom dorosłym i być wydajnymi, przez co bieda przenosi się z pokolenia na pokolenie. Niedożywienie jest szczególnie dotkliwe wśród ubogich społeczności wiejskich oraz tych dotkniętych dyskryminacją. Odsetek dzieci o zahamowanym wzroście jest 1,5 raza wyższy w obszarach wiejskich niż w miejskich¹³. Uznając ten fakt, UE zobowiązała się do wspierania małych gospodarstw rolnych i źródeł utrzymania osób żyjących na obszarach wiejskich.

Wiele kobiet w krajach rozwijających ma również niski wzrost (w wyniku jego wcześniejszego zahamowania) lub niedowagę. Między 10 % a 20 % kobiet w Afryce subsaharyjskiej oraz między 25 a 35 % kobiet w Azji Południowej uznaje się za wychudzone. Niedokrwistość spowodowana niedoborem żelaza jest najczęściej występującym problemem żywieniowym¹⁴ u tej grupy i dotyka niemal połowę wszystkich kobiet. **Okres między ciążą a ukończeniem drugiego roku życia przez dziecko – pierwsze 1 000 dni – jest uważany za najważniejszy w zapobieganiu niedożywieniu i jego skutkom w życiu dorosłym.** U połowy dzieci zahamowanie wzrostu ma miejsce jeszcze w życiu płodowym, co dowodzi wielkiego znaczenia lepszego żywienia kobiet i dziewcząt w wieku rozrodczym. Ryzyko urodzenia dziecka o niskiej masie jest wysokie u matek z niedowagą, zahamowaniem wzrostu lub niedokrwistością.

Postęp w walce ze zjawiskiem zahamowania wzrostu i wychudzenia na skalę światową jest powolny. Odsetek dzieci z zahamowaniem wzrostu spadł z 40 % w 1990 r. do 26 % w 2011 r.¹⁵ Postęp w walce z wychudzeniem odbywa się jeszcze wolniej, co dowodzi potrzeby intensywniejszych działań. Oprócz zahamowania wzrostu i wychudzenia, niedobór mikroskładników odżywczych, niezbędnych dla wzrostu i rozwoju człowieka (np. witaminy A, jodu, żelaza i cynku), dotyka niemal dwa miliardy ludzi na całym świecie¹⁶.

Przyczyny

Przedstawione za pomocą ram pojęciowych przyczyny niedożywienia są różne w zależności od konkretnej sytuacji i osoby. Mają one trzy poziomy (zob. poniższy schemat).

---

¹² „Levels & Trends in Child Malnutrition” (Poziom niewłaściwego odżywiania u dzieci i tendencje dotyczące tego zjawiska”), UNICEF, WHO, Bank Światowy, 2012 (dane za rok 2011).

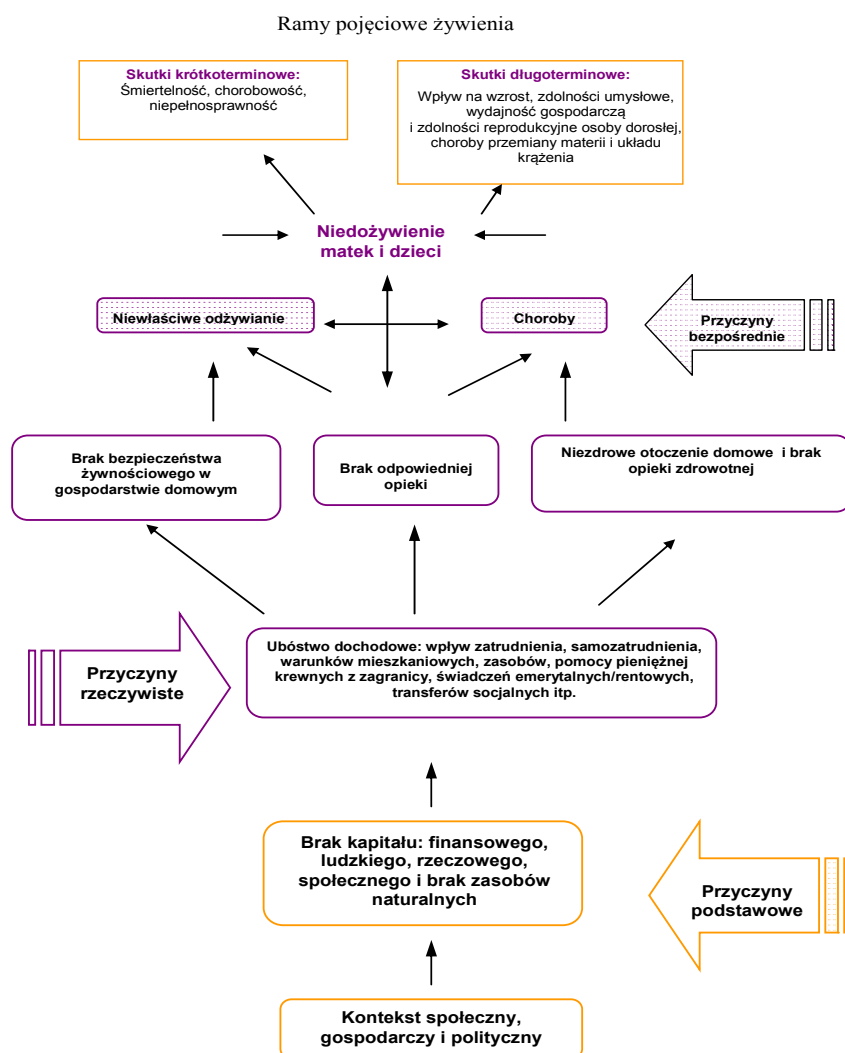
¹³ Tamże.

¹⁴ „Worldwide Prevalence of Anemia 1993-2005: WHO Global Database on Anaemia” („Częstość występowania niedokrwistości na świecie w latach 1993–2005. Światowa baza danych o niedokrwistości WHO”), De Benoist B. i in., WHO i Centra ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób, 2008.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ „Preventing and controlling micronutrient deficiencies in populations affected by an emergency - Multiple vitamin and mineral supplements for pregnant and lactating women, and for children aged 6 to 59 months” („Zapobieganie i zwalczanie niedoborów witamin i mikroskładników w populacji w sytuacjach nadzwyczajnych – suplementacja witaminowo-mineralna kobiet w ciąży i karmiących piersią oraz dzieci od 6. do 59. miesiąca życia”), WHO, Światowy Program Żywnościowy, UNICEF, 2007.

- Przyczyny bezpośrednie mają dwa wymiary: niewłaściwe (pod względem jakościowym i ilościowym) odżywianie się oraz choroby.
- Przyczyny rzeczywiste, ściśle związane z ubóstwem, dzielą się na trzy kategorie: brak bezpieczeństwa żywnościowego w gospodarstwie domowym, nieodpowiednia opieka na dziećmi lub kobietami oraz zła sytuacja zdrowotna lub niewystarczająca opieka zdrowotna.
- Przyczyny podstawowe oddziałują na poziomie wewnątrzpaństwowym, krajowym i międzynarodowym i wynikają m.in. z niewłaściwego sposobu rządzenia, wzrostu demograficznego, konfliktów zbrojnych, zmian klimatu, ograniczonych zasobów naturalnych, a także wysokich i niestabilnych cen żywności.

Źródło: na podstawie danych UNICEF (1990) i *The Lancet Series*, 2008.

Względna waga każdej z możliwych przyczyn zależy od dynamiki konkretnej sytuacji i populacji. Z tego względu istotnym warunkiem wstępnym jakichkolwiek działań pomocowych jest dogłębna analiza. Poszczególne determinanty niedożywienia są wzajemnie powiązane i wymagają podejścia wielosektorowego.

Skutki

Na poziomie jednostek niedożywienie jest rzeczywistą przyczyną wysokiej śmiertelności wśród matek i dzieci. Przyczynia się do 35 % chorób dotyczących dzieci poniżej piątego roku życia¹⁷, przy czym długotrwałe niedożywienie (zahamowanie wzrostu lub częste okresy wychudzenia i niedoborów mikrośladników odżywczych) przynosi tragiczne i nieodwracalne skutki. Niedobór jodu i zahamowanie wzrostu wiążą się ze znacznym spowolnieniem rozwoju poznawczego¹⁸.

Zahamowanie wzrostu jest nie tylko osobistą tragedią, której można zapobiec – stoi ono także na przeszkodzie postępowi gospodarczemu, zarówno na poziomie rodziny, jak i całego narodu. Gospodarcze koszty niedożywienia szacuje się na 10 % dochodów uzyskanych przez osobę przez całe życie¹⁹ oraz na 2 do 8 % produktu krajowego brutto (PKB). Niedożywienie dodatkowo obciąża i tak już przeciążone systemy opieki zdrowotnej, jako że osoby niedożywione częściej zapadają na choroby, a niedożywienie w dzieciństwie uważa się za przyczynę występujących w późniejszym życiu chorób przewlekłych o wysokich kosztach leczenia.

Wyzwania związane z niedożywieniem

W kwestii niedożywienia należy podjąć szereg wyzwań. Wyzwania te wymagają:

- zwiększenia inwestycji w żywność na szczeblu krajowym (szczególnie w perspektywie długoterminowej). Wiąże się to również ze wzmocnieniem przywództwa w państwie, ram prawnych, zarządzania i zdolności strategicznych związanych z żywnością, aby można było zmobilizować różne podmioty do dążenia do wspólnego celu przy spójnym podejściu wielosektorowym;
- zbliżania działań politycznych wpływających na żywność, prowadzonych przez poszczególne ministerstwa i podmioty udzielające pomocy. Wymaga to uznania wyżywienia za główny cel rozwoju obszarów wiejskich i inicjatyw opartych na społecznościach lokalnych, zrównoważonego rolnictwa, rybołówstwa, bezpieczeństwa żywnościowego, zdrowia publicznego i rozrodczego, gospodarki wodnej i kanalizacyjnej, ochrony socjalnej i edukacji;
- promowania równości płci i wzmocnienia pozycji kobiet we wszystkich dziedzinach związanych z żywnością²⁰ na podstawie uznanych społecznych determinantów niedożywienia. Gospodarcza i społeczna rola kobiet, a także ta związana z rozrodczością i organizacją życia domowego jest kluczowa dla bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego;
- dążenia do większej spójności i koordynacji działań w dziedzinie żywności w sytuacjach nadzwyczajnych i w kontekście rozwojowym ze względu na to,

¹⁷ „Maternal and child undernutrition: global and regional exposures and health consequences” („Niedożywienie u matek i dzieci: poziom narażenia na świecie i w poszczególnych regionach oraz skutki zdrowotne”), Black R. E. i in., *The Lancet*, 2008.

¹⁸ „Development potential in the first 5 years for children in developing countries” („Potencjał rozwojowy w pierwszych pięciu latach życia dzieci w krajach rozwijających się”), S Grantham-McGregor i in., *The Lancet*, 2007.

¹⁹ „Repositioning Nutrition as Central to Development - A Strategy for Large-Scale Action” (Przywrócenie roli żywności jako istotnego warunku rozwoju – strategia działań na dużą skalę”), Bank Światowy, 2006.

²⁰ Np. przez podnoszenie świadomości kobiet i, w stosownych przypadkach, szerzenie wiedzy o zdrowiu reprodukcyjnym.

że niedożywienie jest problemem międzypokoleniowym i wynika zarówno z sytuacji kryzysowych, jak i długotrwałych trendów;

- zdobycia większej wiedzy na temat sposobów poprawy wyżywienia, którą uzyskać można dzięki badaniom stosowanym oraz dogłębnemu monitorowaniu i ocenie, aby można było opracować efektywną politykę i działania na rzecz wyżywienia w różnych sektorach oraz zintensyfikować działania. Istotne jest zwiększenie efektywności żywienia i działań powiązanych z żywieniem zgodnie z ogólnymi zasadami efektywności pomocy;
- UE uważa, że wspieranie małych gospodarstw rolnych może zwiększyć dostęp osób ubogich z obszarów wiejskich i miejskich do żywności bogatej w składniki odżywcze i pozytywnie wpłynąć na ich źródła utrzymania; Wymaga to określenia i wykorzystywania możliwości poprawy wyżywienia w łańcuchach wartości celem zwiększenia dostępności żywności bogatej w składniki odżywcze, dostępu do niej dla osób ubogich i jej spożywania przez te osoby;
- opierania się na światowych zobowiązaniach politycznych i finansowych w celu zwiększania bezpieczeństwa żywnościowego i ograniczania niedożywienia, w szczególności w kontekście ram dotyczących milenijnych celów rozwoju po 2015 r.

2. ZASADY PRZEWODNIE I CELE

Zasady przewodnie

Wsparcie UE jest dostosowane w największym możliwym zakresie do polityki i priorytetów partnerów, zgodnie z zasadami skuteczności pomocy. Rozwiązanie problemu niedożywienia wymaga jego uznania przez państwa partnerskie oraz ich zobowiązania do zaradzenia temu problemowi. Społeczność międzynarodowa zrobi wszystko, co w jej mocy, aby wspierać państwa partnerskie w ich wysiłkach na rzecz poprawy żywienia matek i dzieci, ale same władze państw muszą również przeznaczyć odpowiednie środki na walkę z niedożywieniem w sposób zapewniający trwałą poprawę.

Celem UE jest zapewnienie maksymalnej komplementarności i ciągłości działań humanitarnych i rozwojowych. Zobowiązanie UE do zwiększania odporności daje nowe możliwości w dziedzinie żywienia: podmioty udzielające pomocy humanitarnej i rozwojowej będą współpracować w celu ustalenia wspólnego podejścia do sytuacji w zakresie żywienia (przez wspólne analizy i oceny operacyjne), które będzie stosowane jako podstawa określenia wspólnych celów strategicznych służących programowaniu funduszy humanitarnych i rozwojowych. Wsparcie UE w zwalczaniu niedożywienia podczas kryzysów humanitarnych nadal opiera się na humanitarnych zasadach ludzkiego podejścia, neutralności, bezstronności i niezależności oraz na podejściu wyraźnie nakierowanym na potrzeby.

Aby zająć się wielorakimi determinantami niedożywienia, UE powinna reagować na różnych polach działania. To podejście wynika z uznania faktu, że działania nakierowane wyłącznie na żywienie nie wystarcza, aby trwale ograniczyć niedożywienie. Szczególne znaczenie będą miały działania w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich²¹, zrównoważonego rolnictwa, bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego, zdrowia publicznego, gospodarki wodnej i kanalizacyjnej, ochrony socjalnej i edukacji.

---

²¹ Częścią rozwiązania może być solidna polityka dotycząca obszarów wiejskich oparta na społeczności, o podejściu wielosektorowym.

Priorytetem działań w zakresie poprawy żywienia będzie stworzenie właściwych warunków optymalnego wzrostu podczas kluczowego okresu rozwoju – pierwszego 1 000 dni życia liczonego od poczęcia do ukończenia przez dziecko dwóch lat. UE powinna dążyć do tego, aby udzielane przez nią wsparcie nie wywierało niezamierzonego, negatywnego wpływu na żywienie, oraz aby ten ewentualny wpływ był jak najmniejszy. Jest to ważne na przykład w odniesieniu do bezpieczeństwa innowacji i stosowania produktów specjalnego przeznaczenia żywieniowego. Istotne jest również stosowanie środków kontroli w celu zmniejszenia ryzyka częstszego występowania chorób przenoszonych przez żywność lub wodę lub ryzyka obciążenia kobiet pracą na niekorzyść opieki nad dzieckiem. Ponadto UE zapewni spójność i konsekwencję poszczególnych części składowych swojej polityki, które wpływają na bezpieczeństwo żywnościowe i żywieniowe, takich jak polityka handlowa, zdrowotna, środowiskowa, polityka dotycząca zmian klimatu i zatrudnienia.

UE zacieśni współpracę z podmiotami instytucjonalnymi takimi jak państwa partnerskie, państwa członkowskie UE i inni darczyńcy dwustronni, organizacje międzynarodowe i globalne sieci (np. ruch na rzecz poprawy stanu wyżywienia „Scaling Up Nutrition” (SUN), system klastrów humanitarnych). Ponadto UE powinna rozszerzyć i zacieśnić swoje partnerstwo z podmiotami nieinstytucjonalnymi. Tam, gdzie jest to możliwe i stosowne, UE powinna maksymalizować trwałość działań przez propagowanie ich włączania do krajowych ram polityki i planów działań.

UE powinna zacieśnić swoje partnerstwo z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, organizacjami nienastawionymi na zysk i podmiotami prowadzącymi badania, korzystając z ich wiedzy i przyczyniając się do tworzenia warunków sprzyjających uczestnictwu/mobilizacji obywateli i dobremu sprawowaniu rządów oraz wspierając, w razie potrzeby, ich zdolność realizacji działań lub świadczenia usług.

UE powinna poszukiwać możliwości współpracy z sektorem prywatnym. Pragnie ona ułatwiać zaangażowanie przedsiębiorców w walkę z niedożywieniem, korzystać z właściwych im atutów i wiedzy, np. w zakresie kontroli bezpieczeństwa produktów, ich wzbogacania, egzekwowania certyfikacji i technologii komunikacyjnych oraz podnoszenia świadomości przez marketing społeczny). UE będzie w ten sposób promować odpowiedzialne praktyki handlowe, społeczną odpowiedzialność biznesu, odpowiednie otoczenie polityczne i regulacyjne, jak również unikanie konfliktu interesów i powstawania nienależnej korzyści.

Cele

Celem polityki przedstawionej w niniejszym komunikacie jest poprawa żywienia matek i dzieci przez ograniczenie śmiertelności, chorobowości oraz zahamowania wzrostu i rozwoju spowodowanych przez niedożywienie. Ma ona służyć w szczególności osiągnięciu celów szczegółowych na dwóch poziomach:

- ograniczenia liczby dzieci poniżej piątego roku życia dotkniętych zahamowaniem wzrostu;
- ograniczenia liczby dzieci poniżej piątego roku życia, które są wychudzone.

Pierwszy z celów odpowiada zatwierdzonemu w 2012 r. globalnemu celowi Światowego Zgromadzenia Zdrowia (WHA), tj. *zmniejszeniu o 40 % do roku 2025 liczby dzieci na świecie dotkniętych zahamowaniem wzrostu*²². Oznacza to ograniczenie liczby takich dzieci o ponad 70 mln do roku 2025. Obecnie prowadzone wysiłki przyczynią się do zmniejszenia liczby dzieci dotkniętych zahamowaniem wzrostu o około 40 mln, podczas gdy cel wyznaczony przez WHA jest dużo bardziej ambitny. Zjawisko zahamowania wzrostu zmniejsza się w skali

²² WHO, sześćdziesiąte piąte Światowe Zgromadzenie Zdrowia, A65/11, 2012.

światowej średnio o 1,8 % rocznie. Aby cel wyznaczony przez WHA został osiągnięty do roku 2025, konieczny jest spadek liczby dzieci z zahamowaniem wzrostu o 3,9 %. Trzeba zatem zwiększyć wysiłki, aby **podwoić aktualną stopę spadku**. Komisja zobowiązała się zatem do wspierania państw partnerskich w ich dążeniu do zmniejszenia o co najmniej 7 mln, w stosunku do aktualnej sytuacji, liczby dzieci w wieku poniżej pięciu lat dotkniętych zahamowaniem wzrostu.

Fakt uznania zahamowania wzrostu za szczegółowy cel świadczy o determinacji UE w dążeniu do usunięcia tej głównej przeszkody w rozwoju ludzkim i gospodarczym. Nie wyklucza to jednak wsparcia w eliminowaniu innych przejawów niewłaściwego odżywiania, o ile mają one znaczenie dla zdrowia publicznego i są priorytetowe dla władz państw partnerskich.

Drugi wymieniony cel również odpowiada globalnemu celowi WHA. Komisja przyczyni się dzięki swej ogólnej strategii do realizacji globalnego celu WHA z 2012 r. dotyczącego zmniejszenia liczby dzieci wychudzonych do mniej niż 5 % i utrzymania ich liczby na tym poziomie²³. W razie kryzysu humanitarnego, podczas którego współczynnik umieralności lub występowania wychudzenia przekracza poziom krytyczny²⁴, UE powinna interweniować, aby ograniczyć umieralność spowodowaną niedożywieniem.

3. PRIORYTETY STRATEGICZNE

Uwzględniając kontekst, związane z nim wyzwania i powyższe zasady, Komisja określiła trzy priorytety strategiczne swoich działań dotyczących żywienia matek i dzieci, przedstawionych za pomocą wyżej wymienionych spodziewanych wyników.

Priorytet strategiczny nr 1: zwiększenie mobilizacji i politycznego zaangażowania na rzecz żywienia

Na szczeblu krajowym do zwiększenia mobilizacji i zaangażowania politycznego dążyć się będzie przez polityczny dialog i orędownictwo w tej sprawie. Kluczowe dla walki z niedożywieniem jest odpowiednie przywództwo i poczucie odpowiedzialności za losy kraju. UE powinna wspierać, w ścisłej współpracy z ruchem SUN, podejmowanie przez członków tego ruchu, w tym przez państwa partnerskie, wzajemnych zobowiązań szczegółowych w zakresie ograniczania zjawiska niedożywienia matek i dzieci. Komisja i niektóre państwa członkowskie już działają jako koordynatorzy darczyńców w ramach ruchu SUN w pewnej liczbie państw w celu wspierania wysiłków tych państw, mobilizowania zasobów i zapewnienia większej spójności działań darczyńców i ogólnego wsparcia międzynarodowego.

Na szczeblu międzynarodowym UE powinna dążyć do większej harmonizacji i spójności oraz skuteczniejszej reakcji międzynarodowej. UE powinna współpracować z odpowiednimi organizacjami, zwłaszcza z G8/G20, WHA, Komitetem ds. Światowego Bezpieczeństwa Żywnościowego, ruchem SUN, Stałym Komitetem ONZ ds. Żywienia, Komitetem ds. Wsparcia Żywnościowego i systemem klastrów humanitarnych. UE powinna przykładowo wspierać lepszą koordynację działań sektorowych w dziedzinie żywienia oraz współpracę z międzynarodowymi podmiotami zaangażowanymi w działania w tym zakresie podejmowane w odpowiedzi na kryzysy humanitarne, zwłaszcza w przypadku tych organizacji

²³ WHO, sześćdziesiąte piąte Światowe Zgromadzenie Zdrowia, A65/11, 2012.

²⁴ Współczynnik umieralności dzieci poniżej 5. roku życia >2/10 000/dziennie; współczynnik „globalnego ostrego niedożywienia” (ang. *global acute malnutrition*, GAM) >15 % lub GAM>10 % przy obecności czynników pogarszających sytuację (zob. dokument roboczy służb Komisji w sprawie rozwiązania problemu niedożywienia w sytuacjach nadzwyczajnych).

międzynarodowych, w których UE odgrywa ważną rolę dzięki swojemu wkładowi finansowemu. UE powinna również wspierać ruch SUN w zachęcaniu większej liczby państw o wysokim odsetku niedożywienia do wejścia w skład jego członków, w utrzymywaniu zaangażowania i przywództwa politycznego na wysokim szczeblu i ułatwianiu koordynacji działań międzynarodowych. UE będzie współpracować z państwami członkowskimi, aby zwiększyć skuteczność i zapewnić większą mobilizację w różnych sektorach, jak również udział w działaniach międzynarodowych. Komisja będzie apelować o uznanie żywienia za ważny cel agendy rozwoju po roku 2015 r. Komisja uznaje zasadniczą rolę, jaką społeczeństwo obywatelskie może odgrywać w podejmowaniu zobowiązań politycznych przez państwa.

W celu prowadzenia skuteczniejszych działań na rzecz zarządzania w dziedzinie żywienia na szczeblu krajowym i międzynarodowym UE będzie opierać się na roli, jaką odgrywa ona w ruchu SUN, a w szczególności na swoim wpływie w „grupie przewodniej” tego ruchu. Grupa ta obejmuje szefów państw, szefów agencji rozwoju, w tym komisarza UE ds. rozwoju, szefów agencji ONZ, głównych przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i sektora prywatnego.

Priorytet strategiczny nr 2: Intensyfikacja działań na szczeblu krajowym

Intensyfikacja działań na szczeblu krajowym wymaga lepszego wykorzystania istniejących zasobów i dodatkowych środków finansowych w celu poprawienia sytuacji w zakresie żywienia. UE powinna zwiększyć swój wkład finansowy w działania na rzecz żywienia i zachęcać do opracowywania programów, które sprzyjają poprawie żywienia. UE powinna czynnie propagować realizację tej strategii przez rządy państw.

W kontekście rozwoju pomoc zewnętrzna UE jest zgodna z priorytetami i polityką opracowaną przez państwa partnerskie w celu wspierania wprowadzania w życie planów krajowych.

(a) Wzmocnienie potencjału ludzkiego oraz potencjału instytucjonalnego/systemowego

UE powinna wspierać opracowywanie krajowych ram politycznych sprzyjających żywieniu matek i dzieci, tj. włączeniu do tych ram celów i wskaźników związanych z żywieniem oraz uwzględnieniu odnośnego wpływu na budżet. UE będzie wspierać:

- rozwój strategii państwowych i planów działania²⁵ na rzecz żywienia, którym towarzyszy szacunek kosztów;
- międzysektorowe i wielopodmiotowe mechanizmy koordynacji z udziałem podmiotów udzielających pomocy humanitarnej i rozwojowej w celu ułatwienia wymiany informacji, dialogu, wspólnego planowania, inicjowania współpracy i podziału ról;
- rozwój potencjału strategicznego i zarządczego właściwych organów (np. administracji rządowej i struktur koordynujących działania humanitarne);
- budowanie potencjału technicznego na rzecz żywienia wśród podmiotów udzielających pomocy humanitarnej i rozwojowej w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich, zrównoważonego rolnictwa, bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego, zdrowia publicznego, gospodarki wodnej i kanalizacyjnej, ochrony socjalnej i edukacji.

²⁵ W tym inwestycje krajowe.

(b) Intensyfikacja specjalnych działań na potrzeby żywienia w kontekście pomocy humanitarnej i rozwojowej

UE powinna zwiększyć inwestycje w działania o udowodnionej skuteczności we wszystkich państwach o wysokim odsetku niedożywienia. Działania te dzielą się zazwyczaj na trzy kategorie: 1) komunikacja dotycząca zmiany zachowań (np. propagowanie karmienia piersią i odpowiedniego żywienia uzupełniającego), 2) podawanie mikrośladników odżywczych oraz substancji odrobaczających (np. suplementów żelaza lub żywności wzbogaconej o żelazo) i 3) uzupełniające/dodatkowe i terapeutyczne działania w zakresie dożywiania. To ostatnie działanie prowadzić się będzie szczególnie w sytuacjach, w których wychudzenie jest problemem zdrowia publicznego (w tym podczas kryzysów humanitarnych). Kategorie i wykazy działań nakierowanych na żywienie, które są na tyle sprawdzone, że można je stosować na dużą skalę w państwach o wysokim odsetku niedożywienia, będą aktualizowane stosownie do pojawiania się nowych danych w tej dziedzinie. Ponadto UE powinna wspierać działania o skuteczności udowodnionej w określonych sytuacjach. Będą one obejmować szereg działań odpowiednich do konkretnych warunków jak np. różnicowanie diety przez zwiększenie dostępu do żywności bogatej w składniki odżywcze na poziomie gospodarstwa domowego lub transfery pieniężne w celu poprawy żywienia dzieci i matek.

Zapobieganie i przeciwdziałanie niedożywieniu kobiet w wieku rozrodczym będzie niezbędne do zmniejszenia niedożywienia matek i dzieci.

(c) Intensyfikacja działań powiązanych z żywieniem w kontekście pomocy humanitarnej i rozwojowej

- Działania te prowadzone są w związku z rzeczywistymi i podstawowymi przyczynami niedożywienia i mają postać np.: programu w zakresie dostępu do wody i kanalizacji, w wyniku którego poprawia się poziom higieny oraz zmniejsza się obciążenie kobiet pracą dzięki ułatwieniu dostępu do wody; programu w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego ukierunkowanego na różnicowanie spożywanej żywności oraz na wspieranie bezpłatnego dostępu do opieki zdrowotnej dla osób narażonych na wychudzenie podczas kryzysu humanitarnego. Działania te wymagają włączenia kwestii żywieniowych do różnych podejść sektorowych, tak by można było ukierunkować realizację tych działań na poprawę wyników w zakresie żywienia. Można to osiągnąć przez:
- systematyczne uwzględnianie żywienia w analizie sytuacji i przy podejmowaniu decyzji co do sektorowych strategii, działań i kryteriów ustalania celów. Do kwestii żywienia może przyczynić się, celowo lub przypadkowo, wiele sektorów. Do tych, których działania są prawdopodobnie najbardziej skuteczne, należą: sektor bezpieczeństwa żywnościowego (w tym drobna produkcja rolna, działania mające na celu poprawę sytuacji w zakresie źródeł utrzymania na terenach wiejskich oraz transferów społecznych), ochrony zdrowia, ochrony socjalnej, gospodarki wodna i kanalizacyjnej oraz edukacji;
- włączenie wskaźników istotnych dla kwestii żywienia do ram monitorowania;
- włączenie do tych działań środków, które zwiększają potencjał ekonomiczny gospodarstw domowych i kobiet, zapewniając w ten sposób ich zdolność do opieki nad małymi dziećmi.

Priorytet strategiczny nr 3: Wiedza w zakresie żywienia (pogłębianie wiedzy specjalistycznej i poszerzanie bazy wiedzy)

Ten priorytet strategiczny ma dwa wymiary: poszerzanie bazy danych niezbędnych do podejmowania decyzji i oferowanie wiedzy specjalistycznej/wsparcia technicznego.

(a) Informacje niezbędne do podejmowania decyzji

UE uznaje zasadniczą rolę właściwych i rzetelnych informacji w podejmowaniu świadomych decyzji. W związku z tym będzie ona inwestować w badania stosowane i wspierać systemy informacyjne.

- **Badania stosowane**

UE powinna inwestować w badania w celu pozyskania dowodów dotyczących wydajności i skuteczności działań w różnych kontekstach. W ostatecznym rozrachunku powinno to kształtować politykę i działania oraz umożliwić wykorzystanie dodatkowych możliwości reagowania w różnych kluczowych sektorach (np. w sektorze ochrony zdrowia, gospodarki wodnej i kanalizacyjnej, zrównoważonego rolnictwa, bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego).

Choć teoretyczne korzyści w dziedzinie żywienia dzięki działaniom na rzecz bezpieczeństwa żywnościowego są niepodważalne, dowody empiryczne tych korzyści pozostają nieprzekonujące – powinno się zatem jak najszybciej dostarczyć niepodważalnych dowodów empirycznych. Jako jeden z największych na świecie darczyńców w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego oraz humanitarnego wsparcia żywnościowego UE ma w porównaniu z innymi podmiotami znacznie więcej możliwości dostarczenia tych dowodów. Ma ona również w tej kwestii większą odpowiedzialność. UE będzie wspierać badania operacyjne, które przyczynią się do uzyskania dowodów, przez porównanie różnych strategii w dziedzinie bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego oraz wsparcia żywnościowego.

W przypadku działań o udowodnionej skuteczności (ogólnej lub zależnej od kontekstu) UE powinna wspierać badania mające na celu zidentyfikowanie możliwych do zastosowania mechanizmów umożliwiających przejście od działań na niewielką skalę do działań ogólnokrajowych.

- **Systemy informacyjne**

UE powinna wspierać systemy informacyjne, zwłaszcza w państwach narażonych na kryzysy, w celu:

- poprawy jakości i adekwatności danych niezbędnych do podejmowania decyzji;
- ułatwienia upowszechniania i wykorzystywania informacji w procesie podejmowania decyzji;
- osiągnięcia większej instytucjonalizacji i stabilności tych systemów;
- poprawy koordynacji rozmaitych inicjatyw i systemów dostarczających dane na temat żywienia lub informacje istotne dla tej kwestii.

(b) Wiedza specjalistyczna i wsparcie dla budowania potencjału

Oprócz środków finansowych, Komisja będzie również udostępniać wiedzę specjalistyczną oraz udzielać wsparcia technicznego przy wdrażaniu niniejszego komunikatu, w kontekście krajowych planów działania i strategii w dziedzinie żywienia. Będzie to zadanie delegatur UE i, w stosownych przypadkach, biur ECHO oraz, tam, gdzie jest to możliwe, przedstawicieli władz i partnerów.

4. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA WYNIKI

Komisja będzie śledzić wykorzystanie swoich inwestycji finansowych i monitorować odnośne wyniki działań nakierowanych na żywienie oraz działań powiązanych z żywieniem. Umożliwi to nie tylko analizę skuteczności wykorzystania zasobów, ale także analizę tendencji dotyczących wysokości wydatków, miejsca ich wykorzystania i przeznaczenia.

Sporządzając sprawozdania, Komisja będzie dążyła do zwiększenia odpowiedzialności wobec europejskich obywateli, państw partnerskich, państw członkowskich UE, agencji partnerskich i jej beneficjentów.

(c) Monitorowanie/pomiar wyników

Komisja opracuje system pomiaru wyników jej działań z perspektywy żywienia, ze szczególnym naciskiem na ograniczenie zahamowania wzrostu. Cel ten oznacza zdecydowane odejście od zwykłego pomiaru nakładów i wyników, przy czym Komisja podjęła wyzwanie w postaci obiektywnej oceny stopnia, w jakim działania UE przyczynią się do zakładanego ograniczenia zahamowania wzrostu. Komisja podejmie działania w celu ustanowienia systemu monitorowania żywienia wspólnego dla partnerów i państw zaangażowanych w kwestię rozwoju. Komisja będzie nadal sporządzać sprawozdania na temat wyników swoich działań w zakresie niedożywienia podczas kryzysów humanitarnych.

(d) Monitorowanie zasobów

UE powinna usprawnić swój system monitorowania inwestycji w dziedzinie żywienia, tak aby możliwe było pozyskiwanie dokładniejszych danych na temat względnego poziomu wydatków na działania nakierowane na żywienie oraz działania powiązane z żywieniem. Lepsze monitorowanie jest zasadniczym elementem ram zwiększonej odpowiedzialności w dziedzinie żywienia. Monitorowanie to będzie również pomocne w opracowywaniu systemu monitorowania finansowego wspólnego dla partnerów i państw zaangażowanych w dziedzinę rozwoju pod egidą ruchu SUN. Analizie poddane zostanie stosowanie, obok systemu kodów DAC OECD, wskaźnika wydatków w dziedzinie żywienia. Powinien on zwiększyć dokładność sprawozdań i spójność działań darczyńców, umożliwiając tym samym lepsze zrozumienie struktury wydatków w dziedzinie żywienia na całym świecie oraz zwiększając odpowiedzialność na wszystkich szczeblach. Powinien on również przyczynić do poprawy dokładności przez stosowanie kryteriów, które związane są z wyznaczonymi celami i oczekiwanymi wynikami poszczególnych działań. Informacje będą poddane kontroli publicznej i analizowane oraz będą stanowić podstawę działań w celu usunięcia ewentualnych błędów bądź braków.

5. MYŚLENIE PRZYSZŁOŚCIOWE - PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ, JAKIE UE POWINNA PODJĄĆ

Skupiając się na żywieniu matek i dzieci, Unia Europejska idzie do przodu i staje się jednym z głównych uczestników walki ze światowym głodem oraz brakiem bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego. Niniejszy komunikat wyznacza kierunek działań na rzecz poprawy wyników w dziedzinie żywienia i sposób, w jaki sposób można to osiągnąć:

1. UE powinna wspierać państwa w ich wysiłkach na rzecz zwalczania niedożywienia i jego najbardziej szkodliwych przejawów – zahamowania wzrostu oraz wychudzenia. Zapewnienie wyżywienia jest przede wszystkim obowiązkiem państw partnerskich, które zachęca się do opracowania strategii i planów działania wraz z szacunkiem kosztów, do których powinno się włączyć inwestycje krajowe. Wsparcie rozwojowe UE powinno odpowiadać polityce i priorytetom partnerów, zgodnie z zasadami skuteczności pomocy. Ponadto UE będzie zapewniać spójność poszczególnych

elementów swojej polityki, które mają wpływ na bezpieczeństwo żywnościowe i żywieniowe.

2. Pierwsze 1 000 dni życia uznaje się za kluczowe w zapobieganiu niedożywienia i jego skutków. UE powinna zatem dążyć do poprawy żywienia matek i dzieci. Ponadto za grupę priorytetową powinno się również uznać dziewczęta i kobiety w wieku rozrodczym.
3. Działania humanitarne w odpowiedzi na kryzys będą skupiać się grupach najbardziej narażonych na skrajne niedożywienie lub już dotkniętych tym problemem. UE powinna kontynuować działania, zgodnie z zasadami dotyczącymi odporności, w celu rozwiązania problemu chronicznego niedożywienia w takich okolicznościach.
4. Należy zwiększyć inwestycje w dziedzinie żywienia w celu poprawy jego wyników, zarówno w kontekście pomocy rozwojowej, jak i humanitarnej. Komisja opracuje ramy odpowiedzialności za takie inwestycje. UE opracuje i udostępni narzędzia do monitorowania inwestycji w dziedzinie żywienia i metodykę oceny wpływu i wyników działań na rzecz zwalczania niedożywienia. Komisja zobowiązała się do wspierania krajów partnerskich w ograniczeniu o co najmniej 7 mln do roku 2025 liczby dzieci poniżej piątego roku życia z zahamowanym wzrostem oraz do opracowania własnych ram odpowiedzialności w celu oceny i monitorowania postępów.
5. Kwestie związane z żywnością wymagają podejścia wielosektorowego. UE powinna promować podejście, w którym uznaje się konieczność uspołnienienia polityki w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, zrównoważonego rolnictwa, zdrowia publicznego, gospodarki wodnej i kanalizacyjnej, ochrony socjalnej i edukacji w celu poprawy bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego oraz skutecznego wpływania na stan odżywienia kobiet i dzieci. Prowadzony będzie systematyczny przegląd stanu odżywienia w poszczególnych państwach, tak aby UE mogła włączyć kwestie związane z żywnością do odnośnych podejść sektorowych oraz w celu ukierunkowania realizacji działań na poprawę wyników żywienia, zarówno w działaniach humanitarnych, jak i rozwojowych.
6. Podjęcie kwestii żywienia wymaga ścisłej współpracy między podmiotami udzielającymi pomocy humanitarnej i rozwojowej. UE zobowiązała się do zacieśnienia tej współpracy, na przykład przez wspólną analizę podatności na zagrożenia i planowanie operacyjne, w celu wzmacniania odporności ludności najbardziej podatnych na zagrożenia.
7. UE powinna inwestować w badania w celu dostarczenia nowych dowodów wydajności i skuteczności działań w odniesieniu do żywienia. Komisja będzie również wspierać systemy informacyjne i zdobywanie wiedzy specjalistycznej oraz budowanie potencjału technicznego w zakresie żywienia.
8. Zaangażowanie przedsiębiorstw ma kluczowe znaczenie w zwalczaniu niedożywienia. UE powinna zatem wspierać współpracę z sektorem prywatnym, by propagować odpowiedzialne praktyki handlowe.
9. UE powinna propagować kwestie związane z żywnością na forach międzynarodowych, takich jak G8/G20, WHA i Komitet ds. Światowego Bezpieczeństwa Żywnościowego, oraz kontynuować swoje zaangażowanie w kluczowe inicjatywy, takie jak ruch SUN, Stały Komitet ds. Żywienia, Komitet ds. Wspierania Żywnościowego, Zero Hunger Challenge, Międzynarodowa Konferencja na temat Żywienia (ICN2) i system klastrów humanitarnych. UE

powinna również dążyć do odpowiedniego włączenia kwestii żywienia do agendy rozwoju po roku 2015 i będzie kontynuować działania na rzecz lepszego zarządzania w dziedzinie żywienia na arenie międzynarodowej.

10. Ruch SUN pełni istotną rolę w podnoszeniu międzynarodowej świadomości w zakresie kwestii związanych z żywieniem. Komisja będzie nadal wspierać działalność tego ruchu i czynić wysiłki na rzecz ograniczenia niedożywienia na szczeblu krajowym. Komisja będzie zachęcać więcej państw o wysokim odsetku niedożywienia oraz państw-darczyńców do przystąpienia do ruchu.

Niniejszemu komunikatowi towarzyszy dokument roboczy służb Komisji w sprawie niedożywienia w sytuacjach nadzwyczajnych, w którym określono podstawowe zasady działań humanitarnych w dziedzinie żywienia oraz opis najlepszych praktyk.

Parlament Europejski i Rada proszone są o wyrażenie swoich opinii na temat działań zaproponowanych przez Komisję.

Załącznik 1: słowniczek

Bezpieczeństwo żywnościowe to sytuacja, w której wszyscy mają stały dostęp, oznaczający fizyczną i ekonomiczną dostępność, do wystarczającej ilości żywności bezpiecznej i bogatej w składniki odżywcze, która zaspokaja ich potrzeby i preferencje żywieniowe, dzięki czemu mogą oni prowadzić aktywny i zdrowy tryb życia.

Kryzys humanitarny jest zdarzeniem lub ciągiem zdarzeń, które stanowią poważne zagrożenie dla zdrowia, bezpieczeństwa i dobrobytu społeczności lub innej dużej grupy ludności. Kryzys humanitarny może mieć przyczyny naturalne lub być spowodowany przez człowieka, może rozpocząć się nagle lub rozwijać się stopniowo oraz może trwać krótko lub przez dłuższy czas.

Niewłaściwe odżywianie jest stanem fizycznym związanym ze sposobem przyswajania składników odżywczych przez organizm. Niewłaściwe odżywianie przybiera dwie postacie: niedożywienia i nadmiernego żywienia.

Niedobór mikrośladników odżywczych jest jedną z postaci niedożywienia związaną z niedoborem witamin i składników mineralnych. Niedobory żelaza, jodu, witaminy A i cynku należą do 10 głównych przyczyn zgonów w wyniku chorób w krajach rozwijających się.

Żywnie jest nauką, która bada wpływ na zdrowie i wzajemne oddziaływanie składników odżywczych i innych substancji znajdujących się w żywności.

Niedożywienie obejmuje: i) upośledzenie rozwoju płodu, które prowadzi do niskiej masy urodzeniowej; ii) zahamowanie wzrostu dziecka; iii) wychudzenie i obrzęki; oraz (iv) niedobór podstawowych mikrośladników odżywczych.

Niedowaga obejmuje występowanie niskiej masy ciała w stosunku do wzrostu (wychudzenie) bądź niskiego wzrostu w stosunku do wieku (zahamowanie wzrostu).

Wychudzenie jest stanem wynikającym z niedawnej nagłej utraty masy ciała bądź z zahamowania przybierania na wadze w krótkim przedziale czasowym. Cechuje się ono niską masą ciała w stosunku do wzrostu.

Zahamowanie wzrostu wynika z chronicznego niedożywienia i skutkuje niskim wzrostem w stosunku do wieku. Zjawisko to rozwija się przez dłuższy czas, co można wykorzystać przy długoterminowym planowaniu i opracowywaniu odpowiedniej polityki.